

Lång väntan på socialtjänst-insatser får konsekvenser för både individ och kommun

När en person beviljas en insats från socialtjänsten är kommunen skyldig att verkställa den. Trots detta fick nästan 13 000 personer vänta längre än tre månader under 2018 på att deras beviljade insats skulle verkställas. Långa väntetider kan ha stor inverkan på en persons livskvalitet. Långa väntetider kan även resultera i särskilda avgifter för kommunen, vilket indirekt påverkar alla kommunens invånare.

Det är många som får stöd och hjälp via socialtjänsten – barn, unga, äldre, personer med funktionsnedsättning, personer med missbruksproblematik med flera. De flesta personer som behöver hjälp och stöd från socialtjänsten får det inom ramen för äldreomsorgen. Det är därför naturligt att de flesta som får vänta länge på att få sina insatser också är äldre personer.¹

Lång väntetid till särskilt boende rimmar inte med de äldres behov

Särskilt boende är den insats som allra flest personer får vänta på. Särskilt boende beviljas av socialtjänsten och är lägenheter som är anpassade för äldre med behov av omsorg. Under 2018 fick cirka 4 300 äldre vänta i mer än tre månader på att få plats på ett boende som motsvarade deras önskemål.² Det motsvarar ca 5 procent av de drygt 80 000 personer som under 2017 hade särskilt boende via socialtjänsten.³ Av dem som fick vänta i mer än tre månader, var medianväntetiden fem månader under 2018.⁴

I förhållande till de äldres behov är en väntetid på

tre månader eller mer för en plats på särskilt boende lång. Mediantiden för boende på särskilt boende är ungefär två år, och cirka en tredjedel av de som flyttar in på särskilt boende avlider inom ett år.⁵

De äldre personer som väntar på boende har ofta en hög ålder och sviktande hälsa – medelåldern vid inflyttningen är cirka 85 år och 95 procent av personerna på särskilt boende får kommunal hälso- och sjukvård.⁶ I vår tillsyn ser vi att de äldre ibland avlider innan de får plats på ett boende där de vill bo, eller att de är så sjuka att de inte längre kan flytta när de väl erbjuds plats. Behovet av stöd och hjälp tillgodoser kommunen i dessa fall genom korttidsboende eller utökade insatser i hemmet.

Även kort väntan kan få konsekvenser för den som väntar

En person kan få en försämrad livssituation även vid kortare väntetider. För insatser som exempelvis avlösarservice i hemmet och korttidsvistelse enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), handlar det ofta om att personer har akuta behov av hjälp och stöd. Då är det särskilt viktigt att väntetiden mellan det att beslutet fattas och att personen får sin beviljade insats är kort.

Som ett exempel uttrycker en förälder i ett klagomål som har kommit in till IVO oro över att sonens beviljade plats på korttidsboende åtta dygn per månad inte kan verkställas. Korttidsboendet är fullt och det är lång kö:

“Socialtjänsten lyssnar inte på oss när vi begär annan avlastning i form av stödfamilj eller jourfamilj. Vi står nu utan LSS-insatser och får ingen avlastning av kommunen. Allt går väldigt långsamt, trots påtryckningar ett flertal gånger om att detta inte fungerar. Vi behöver hjälp i form av avlastning omgående.”

Lång väntan ställer krav på uppföljning

Väntetider kan uppstå i flera led, inte bara i samband med att en beviljad insats ska verkställas. Väntetider kan också uppstå i samband med att kommunen ska fatta beslut om en insats.

Från ett tillsynsbeslut

Vid en inspektion fick IVO information om att drygt 170 ärenden väntade på att få en handläggare, ungefär hälften av ärendena hade väntat på handläggare i mer än sex månader. När den sökande personen väl tilldelats en handläggare tillkommer utredningstiden och, om insatsen beviljas, också tid innan verkställighet kan ske.

Sammantaget handlar det alltså om mycket långa väntetider som kan påverka livssituationen negativt både för den enskilde personen och för hans närstående.

I de flesta ärendena förekom ingen kontakt under tiden som den sökande personen väntade på att få en handläggare. Det innebär att socialtjänsten inte visste under vilka förhållanden de sökande personerna levde och om det fanns risk för att missförhållanden uppstod. Detta är inte förenligt med gällande lagstiftning.

Men oavsett när väntetiderna uppstår kan ovissheten bidra till otrygghet och personligt lidande. Det är därför viktigt att kommunen kontinuerligt följer upp personens situation under väntetiden och uppmärksammar förändrade behov och eventuella missförhållanden.

Under 2018 kostade väntetiderna kommunerna drygt 40 miljoner kronor

Långa väntetider drabbar inte bara den person som väntar på sin insats. Det är även en indirekt kostnad för kommuninvånarna. Under 2018 fakturerade IVO kommunerna cirka 41 miljoner kronor för oskäliga väntetider, fördelat på cirka 90 kommuner.

I genomsnitt motsvarar detta en kostnad på cirka 7 kronor per invånare i de berörda kommunerna. För

vissa kommuner är dock kostnaden långt högre än 7 kronor. Den högsta kostnaden per invånare ligger på 108 kronor per invånare.

Särskild avgift ska bidra till att insatser verkställs

Att kommunerna kan tvingas betala särskild avgift vid oskäliga väntetider är ett sätt för staten att få kommunerna att uppfylla lagstiftningen så att personer får sina beviljade insatser.

Avgiften utgår från den insats som inte verkställs, inte från kommunstorlek. Vi noterar att en avgift på exempelvis 1 miljon kronor för oskälig väntan på boende kan bli mer kännbar i en liten kommun än i en stor. De kommuner som har fakturerats för särskild avgift har mellan cirka 7 000 och drygt 950 000 invånare.

Referenser

¹ Under 2018 fick nästan 13 000 personer vänta längre än tre månader på att deras beviljade insats skulle verkställas, varav nästan 5 000 av dessa avsåg insatser inom äldreomsorgen. Siffran grundar sig på antalet inrapporterade ärenden från kommunerna till IVO 2018.

² I drygt 40 procent av de ärenden som IVO hanterade under 2018 bidrog personen själv till långa väntetider genom att avböja erbjuden plats på särskilt boende.

³ Socialstyrelsen (2018), Statistik om socialtjänstinsatser till äldre 2017, artikelnummer 2018-11-5. Avser antalet personer som hade pågående insatser enligt socialtjänstlagen den 31 oktober 2017.

⁴ Medianväntetiden till särskilt boende är beräknad utifrån de ärenden som IVO hanterade under 2018.

⁵ Socialstyrelsen (2016), Statistik om särskilt boende, artikelnummer 2016-12-5.

⁶ Socialstyrelsen (2016), Statistik om särskilt boende, artikelnummer 2016-12-5.